

VEIKA KAIP VIENAS IŠ SUNKAUS SVEIKATOS SUTRIKDYMO OBJEKTYVIŲJŲ POŽYMIŲ

Rita Aliukoniėnė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros lektorė
socialinių mokslų (teisės) daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-00117 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 67

Šiame straipsnyje analizuojamas vienas iš sunkų sveikatos sutrikdymą apibūdinančių objektyviųjų požymių – veika. Kadangi sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas ir veikiant, ir neveikiant, straipsnyje nagrinėjamos šios dvi nusikalstamos veikos pasireiškimo formos.

This article analyzes one structural component of the actus reus of severe health impairment – the conduct. As severe health impairment can be committed both by an act and omission, this article examines these both forms of the criminal conduct.

Įvadas

Kiekviena demokratinė teisinė valstybė kaip pagrindinę vertybę iškelia žmogų ir didžiausią reikšmę jam turinčius gėrius. Todėl Lietuvos, kaip ir kitų demokratišnių valstybių, teisėje žmogaus gyvybė, jo sveikata yra laikomos svarbiausiomis vertybėmis, kurios unikalios tuo, kad yra visų kitų žmogaus vertybių sąlyga ir pagrindas [10, p. 33]. Šiuo požiūriu, be jokios abejonės, galima tik pritarti teisės mokslininkų nuomonei, kad esminių žmogaus teisių – teisės į gyvybę, sveikatą – apsauga „<...> yra tapusi didžiosios dalies demokratinio pasaulio valstybių, taip pat ir Lietuvos, konstitucinės kontrolės objektu“ [8, p. 1123].

Atsižvelgiant į tai, kad sveikata pagal savo svarbą nusileidžia tik gyvybei, visuotinai pripažįstama, kad žmogaus sveikata yra vienas iš esminių žmogaus teisių elementų, todėl teisė į žmogaus sveika-

tos apsaugą įtvirtina ir garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija [1]. Jos 21 straipsnyje nustatyta, kad žmogaus asmuo yra neliečiamas, žmogaus orumą gina įstatymas. Taigi valstybė turi pareigą užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių, kitų Lietuvos Respublikos Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių, kiekvieno žmogaus ir visos visuomenės veiksmingą, apsaugą *inter alia* nuo nusikalstamų kėsinių. Nusikalstamomis veikomis ne tik pažeidžiamas asmens teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės, bet ir daromas neigiamas poveikis gyvenimo sąlygoms, žmonių gyvenimo lygiui, kėsiniams į valstybės ir visuomenės gyvenimo pagrindus [44]. Būtent Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse [2] (toliau – BK) yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą veikų, kuriomis kėsiniams į žmogaus sveikatą, padarymą.

Pažymėtina, kad paprastai daugumos valstybių baudžiamieji įstatymai numato specialius skyrius, kuriuose reglamentuojama atsakomybė už nusikalstamas veikas žmogui (jo gyvybei, sveikatai, neliečiamumui, laisvei, orumui). Be to, šių nusikalstamų veikų vieta BK specialiosios dalies sistemoje ir santykinis sankcijų, numatytų už šias nusikalstamas veikas, griežtumas, palyginti su sankcijomis, kurios nustatytos už kitas nusikalstamas veikas, tik patvirtina, kad daugelio šalių baudžiamieji įstatymai svarbiausių žmogaus teisių apsaugai teikia prioritetą. Ir tai visiškai suprantama, nes baudžiamųjų įstatymų viena iš pagrindinių paskirčių yra žmogaus, jo vertybių ir interesų apsauga, o nusikalstamos veikos žmogui yra ypatingos tuo, kad jomis kėsinama į žmogų kaip gamtos kūrinį, pagrindines, įgimtas jo vertybes.

Nekyla abejonių, kad sunkus sveikatos sutrikdymas, palyginti su kitomis nusikalstamomis veikomis žmogui, pagal savo prigimtį ir sukeltus padarinius yra viena iš sunkiausių ir pavojingiausių nusikalstamų veikų, už kurią faktiškai pavojingesnis tik neteisėtas žmogaus gyvybės atėmimas. Šiame kontekste pažymėtina, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo ypatingą pavojingumą lemia šios nusikalstamos veikos objektyvūs ir subjektyvūs požymiai. Ir nors teisės literatūroje [5, p. 86–98; 6, p. 172–177; 28, p. 3–11; 29, p. 113–141] nemažai dėmesio skiriama nusikalstamos veikos sudėties vieno iš objektyviųjų požymių – veikos sampratos analizei, tačiau pasigendama mokslinių darbų, kuriuose būtų išsamiau nagrinėjamas veikimas ir neveikimas sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamosios teisės moksle ir teismų praktikoje kyla probleminių klausimų dėl sunkaus

sveikatos sutrikdymo objektyviųjų požymių turinio atskleidimo, nemažai diskutuojama dėl šios nusikalstamos veikos atskyrimo nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, šio straipsnio pagrindinis tyrimo objektas – veikos, kaip vieno iš sunkaus sveikatos sutrikdymo, numatyto BK 135 straipsnyje, objektyviųjų požymių išsamesnė analizė. Autorės nuomone, straipsnyje nagrinėjami klausimai yra aktualūs tuo, kad, siekiant teisingai kvalifikuoti kaltininko padarytą veiką, itin svarbu atskleisti jo veikos padarymo mechanizmą – veikimą ar neveikimą. Būtent nuo kaltininko padarytos veikos (veikimo ar neveikimo) teisingo vertinimo daugiausia priklauso ir tai, ar tokia jo padaryta veika gali būti pripažįstama sunkiu nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymu.

Taigi šiame straipsnyje keliamas tikslas – išanalizuoti nusikalstamą veikimą ir neveikimą sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje, trumpai aptarti ir bendrąją veikos, kaip nusikalstamos veikos sudėties objektyviojo požymio, sąvoką. Šio tikslo siekta naudojant mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, lyginamąjį, sisteminių ir loginės analizės tyrimo metodus.

Straipsnyje daugiausia remtasi A. Abramavičiaus, V. Pavilionio, V. Piesliako, V. Kudriavcevo, R. Šarapovo, G. Kaiserio, R. Marli, A. Vitu moksliniais darbais, susijusiais su straipsnyje nagrinėjama tematika.

1. Veikos, kaip būtinąjo nusikalstamos veikos objektyviojo požymio, samprata

Lietuvos baudžiamojoje teisėje vienintelis baudžiamosios atsakomybės pagrindas yra nusikalstamos veikos sudėtis, kuri suteikia teisę traukti asmenį baudžiamon atsakomybėn. Kaip žinoma, nusikals-

tamos veikos šerdis yra BK specialiosios dalies dispozicijoje, todėl, sprendžiant visus asmens patraukimo baudžiamajon atsakomybės klausimus, visada ieškoma konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymių [30, p. 57]. Teisės literatūroje teigiama, kad nusikalstamos veikos sudėtį, kaip nusikalstamos veikos abstrahuotą traktuotę baudžiamajame įstatyme, sudaro susisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti [33, p. 198]. Šiame kontekste pažymėtina, kad, autorės nuomone, teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką ypač svarbi kuo gilesnė ir išsamesnė teorinė intervencija į kiekvienos konkrečios nusikalstamos veikos sudėties tam tikrų požymių charakteristiką ir jų turinį. Baudžiamosios teisės doktrina žmogaus elgesį nagrinėja kaip žmogaus valios išorinę išraišką.

Baudžiamosios atsakomybės pagrindu gali būti tik toks nusikalstamas elgesys, kuris pasireiškia konkrečia žmogaus veika, o ne antivisuomeninėmis žmogaus savybėmis, jo mintimis, įsitikinimais ar ketinimais, už kuriuos, kad ir kokie būtų pavojingi, nėra baudžiama tol, kol jie nerealizuojami išorine žmogaus veikla. Lietuvos baudžiamojo įstatymo leidėjas BK 2 straipsnio 1 dalyje nurodė, kad baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tuo atveju, jeigu asmens padaryta veika buvo uždrausta baudžiamojo įstatymo, galiojusio veikos padarymo metu. Taigi ši nuostata įtvirtina esminį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, nulla poena sine lege*, kurio esmę sudaro du elementai: *nullum crimen sine lege* (nėra nusikaltimo be įstatymo) ir *nulla poena sine lege* (nėra bausmės be įstatymo) [19, p. 154].

Kita vertus, skirtingai nei moralė, dažnai smerkianti mintis ar ketinimus, bau-

džiamoji teisė nesiekia drausti ir užgniaužti nusikalstamų idėjų, minčių ar ketinimų, lygai kaip ir sprendimų daryti nusikaltimus, kol jie netrikdo viešosios tvarkos [20, p. 171]. Anglijos teisininkas Richard Card nurodo, kad „pavojingi ketinimai tik tuomet tampa pavojingi visuomenei ir nusipelno bausmės, kai asmuo „pasistūmėja“ pakankamai toli juos vykdydamas“. Pasak jo, net patys didžiausi bausmės šalininkai pripažįsta, kad teisės sistema, kuri vertintų ketinimus lygiai taip pat kaip ir veiksmus, būtų prastesnė net už tą sistemą, kuri baustų veiksmus, neatsižvelgdama į nusikaltimą padariusio asmens psichinę būklę. Jei būtų kitaip, visus žmones būtų galima laikyti nusikaltėliais ir didžioji dalis jų gyvenimo praeitų vieniems kitus teisiant ir baudžiant už nusikaltimus, kurių nebūtų galima įrodyti [14, p. 51]. Todėl baudžiamasis įstatymas gina įvairius teisinius gėrius ne nuo bet kokios, o tik nuo pavojingos veikos. Pažymėtina, kad ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pabrėžiama, jog baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne už formalius pažeidimus [51].

Sutinkant su tuo, kad nusikalstama veika gali būti nagrinėjama įvairiu aspektu, pavyzdžiui, kaip atitinkamas žmogaus poelgis, socialinio gyvenimo reiškinytis ir pan., būtina pabrėžti, kad baudžiamoji teisė apsiriboja nusikalstamos veikos nagrinėjimu teisiniu aspektu, t. y. baudžiamajai teisei yra reikšmingas nusikalstamos veikos kaip atitinkamo poelgio požymių atskleidimas ir jų formalizavimas įstatyme [5, p. 86].

Pažymėtina, kad Lietuvos baudžiamojo įstatymo leidėjas, konstruodamas sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, šios nusikalstamos veikos objektyviają pusę apibūdina pavojinga veika (veikimu arba neveiki-

mu), nusikalstamais padariniais, t. y. žala kito žmogaus sveikatai ir priešastiniu kaltininko veikos ir atsiradusių padarinių ryšiu. Taigi išoriškai kiekviena nusikalstama veika, ir sunkus sveikatos sutrikdymas, pasireiškia neteisėtu žmogaus elgesiu ar konkrečiu poelgiu, todėl baudžiamosios teisės teorijoje [6, p. 172] *nusikalstama veika* apibrėžiama kaip priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje. Veikos pavojingumas – būtinas kiekvienos nusikalstamos veikos požymis, t. y. objektyvi nusikalstamos veikos savybė. Pažymėtina, kad pavojinga veika yra tas nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris paprastai įstatymų leidėjo aprašomas BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, taip pripažįstant, kad konkreti žmogaus veika yra priešinga teisei.

Atkreiptinas dėmesys, kad vienas iš žmogaus elgesio pavojingumo kriterijų yra tai, kad toks elgesys sukelia atitinkamus neigiamus padarinius. Žala, kuri atsiranda nusikalstama veika kėsintis į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius, vadinama *nusikalstamais padariniais*. Nusikalstamų padarinių kilimo galimybė, anot V. N. Kudriavcevo (*Кудрявцев*), yra svarbiausias veikos pavojingumo rodiklis. Veikos pavojingumas šiuo atveju pasireiškia tuo, kad jis gali sukelti nusikalstamus padarinius. Tačiau šie padariniai atsiranda ne visais atvejais, todėl veikos pavojingumas bus tuo didesnis, kuo didesnė minėtų padarinių atsiradimo galimybė [40, p. 103]. Neabejotina, kad žmogus tik tada turi atsakyti už atsiradusią žalą, kai nustatomas priešastinis jo padarytos veikos ir atsiradusių padarinių ryšys, baudžiamosios teisės teorijoje apibūdinamas kaip santykinis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia

nusikalstamus padarinius [6, p. 172–181]. Atkreiptinas dėmesys, kad skirtingai nuo daugelio užsienio valstybių (Vokietijos, Rusijos, Lenkijos, Prancūzijos ir kt.) baudžiamosios teisės doktrinų, Anglijos ir JAV baudžiamosios teisės teorija objektyviųjų nusikaltimo požymių ratą supranta siauriau. Apibūdinami *actus reus*, Anglijos ir JAV baudžiamosios teisės teoretikai nurodo, kad jį sudaro kaltininko elgesys (*conduct of the actor*), aplinkybės (*circumstances*), kurioms esant veikia kaltininkas, ir dėl elgesio kylantys padariniai (*result*), o priešastinis ryšys (*causation*) nėra laikomas *actus reus* dalimi ir yra nagrinėjamas kartu su padariniais [31, p. 97].

Kalbant apie pavojingą veiką kaip būtinąjį objektyvųjį sunkaus sveikatos sutrikdymo požymį, galima teigti, kad realiame gyvenime kiekvienu konkrečiu atveju ji pasireiškia skirtingai. Iš BK 135 straipsnio dispozicijos plaukia, kad kiekviena žmogaus veika, dėl kurios atsiranda šiame straipsnyje nurodyti padariniai, pripažįstama pavojinga veika, už kurią kaltininkui pagal šį straipsnį kyla baudžiamoji atsakomybė. Todėl pažymėtina, kad bet kuri nusikalstama veika apima dvi žmogaus elgesio pasireiškimo formas: aktyviąją (veikimą) ir pasyviąją (neveikimą). Veikimas, kaip pagrindinė kiekvienos nusikalstamos veikos padarymo forma, kai yra sunkus sveikatos sutrikdymas, pasireiškia įvairiais padarytais veiksmis, kuriais kėsinamasi į nukentėjusiojo sveikatą. Veikimas gali būti padaromas tik vienu žmogaus kūno judesiu arba visuma jo kūno judesių, tačiau pabrėžtina, kad baudžiamuoju teisiniu aspektu reikšmingi tik tokie žmogaus kūno judesiai, kuriuos lemia jo sąmonė ir valia. Beje, reikia konstatuoti, kad teismų prak-

tikos analizė¹ baudžiamosiose sunkaus sveikatos sutrikdymo bylose [50; 52] leidžia užtikrintai teigti, jog daugeliu atvejų objektyvųjį nagrinėjamos nusikalstamos veikos požymį – veiką apibūdina būtent aktyvus ir pavojingas kaltininko elgesys, turint tikslą sutrikdyti gyvybiškai svarbių nukentėjusiojo kūno organų ar audinių funkcijas ar pažeisti anatominių integralumą.

Kita nusikalstamos veikos pasireiškimo forma yra neveikimas, kurį galima apibūdinti kaip pasyvų asmens elgesį, sukeltą ar galintą sukelti išoriniame pasaulyje tam tikrus pakitimus. Akivaizdu, kad neveikimas nuo veikimo skiriasi fiziniais dalykais, nes esant veikimui kaltininkas daro tam tikrus kūno judesius, o neveikdamas jis neatlieka tokių kūno judesių, kuriuos privalo ir gali atlikti [5, p. 88]. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad įstatymų leidėjas nepateikia nei veikimo, nei neveikimo, kaip skirtingų nusikalstamų žmogaus elgesio formų, sąvokų išaiškinimo, nenurodo neveikimo baudžiamumo pagrindų. Visi šie, kaip ir daugelis kitų su veikos sąvoka susijusių klausimų, paliekami nagrinėti baudžiamosios teisės teorijai ir praktikai. Be to, svarbu pažymėti, kad nors įstatymų leidėjas sujungia veikimą ir neveikimą, šias dvi išorines žmogaus elgesio pasireiškimo formas, viena nusikalstamos veikos sąvoka, tai nereiškia, kad jos yra tapačios. Veikimas ir neveikimas skiriasi socialiniu ir fiziniu aspektais [40, p. 80]. Neatsižvel-

giant į tai, kad veikimas ir neveikimas, kaip priešingos žmogaus elgesio pasireiškimo formos (vienu atveju žmogus padaro tam tikrus kūno judesius, kitu atveju jo kūnas išlieka ramybės būsenos, kai subjektas turi pareigą ir galimybę atlikti tam tikrus kūno judesius), labai skiriasi, jos turi ir daug bendrų bruožų. Viena vertus, veikimas ir neveikimas gali būti pripažinti nusikalstama veika tik tada, jei yra pavojingi ir priešingi teisei. Kita vertus, veikimas ir neveikimas, kaip viena iš žmogaus elgesio pasireiškimo formų, gali būti pripažinti nusikalstama veika tik tada, jei jie buvo valingi ir sąmoningi.

2. Nusikalstamas veikimas sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje

Nusikalstamas veikimas (*delictum commissionis*) – dažniausia nusikalstamos veikos išorinio pasireiškimo forma. Kiekvienas nusikalstamas veikimas yra sąmoningas ir valingas, išoriškai pasireiškiantis pavojingas ir priešingas teisei kaltininko elgesys, todėl veikimas prasideda nuo pirmo valingo ir sąmoningo asmens kūno judesio padarymo momento. Taigi išoriškai veikimas pasireiškia judėjimu, t. y. nusikalstamas veikimas daromas atskirais kūno judesiais pagal natūralius mechanikos dėsnius, sukeltą pokyčius išorinėje aplinkoje. Nagrinėjamos nusikalstamos veikos atveju, pagal BK 135 straipsnio nuostatas, sutrikdyti žmogaus sveikatą galima nukentėjusįjį 1) *sužalojant* arba 2) *susargdinant* ir tai gali būti padaroma tiek veikiant, tiek neveikiant.

Atsižvelgiant į tai, kad sunkus sveikatos sutrikdymas dažniausiai padaromas smurtiniais veiksmais, būtina trumpai aptarti termino „smurtas“ sampratą. Nors BK nustato baudžiamąją atsakomybę už

¹ Šio straipsnio autorė daugiau nei 20 metų dirba Lietuvos Respublikos prokuratūroje, todėl jos teisinio darbo patirtis leidžia teigti, kad sunkus sveikatos sutrikdymas dažniausiai padaromas aktyviais kaltininko veiksmais. Pažymėtina ir tai, kad savo praktinėje veikloje straipsnio autorė nesusidūrė nė su vienu ikiteisminiu sunkaus sveikatos sutrikdymo, padaryto neveikiant, tyrimu.

daugelį veikų, susijusių su smurto panaudojimu, tačiau pačiame kodekse smurto terminas neapibrėžiamas, o nusikalstamų veikų sudėty ir aplinkybės apibūdinamos apsiribojant tam tikrų smurto formų (psichinė, fizinė, seksualinė) ir būdų (smūgio sudavimas, kankinimas ir kt.) nurodymu. Teisės taikymo praktikoje kvalifikuojant smurtinio pobūdžio veikas, kartais kyla neaiškumų dėl to, kad nėra vienodo ir tikslaus smurto sąvokos apibrėžimo.

Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne [15, p. 713, 603] nurodoma, kad *smurtas* yra „šturkšti prievarta“, o terminas *prievarta* bendriausiu požiūriu suprantamas kaip „jėgos vartojimas, vertimas ką daryti arba nedaryti“². Literatūroje randama įvairių smurto apibrėžimų, tačiau daugelis autorių [22, p. 41–417; 21, p. 9; 39, p. 3; 23, p. 402; 17, p. 17–18] pripažįsta, kad smurtas baudžiamosios teisės aspektu gali būti tiek fizinis, tiek psichinis. Psichinis (psichologinis) smurtas gali pasireikšti kaip bauginimas, grasinimas panaudoti smurtą. Tai poveikio priemonė žmogaus psichikai, siekiant priversti auką paklusti smurtautojo reikalavimams [36, p. 382]. Būtina pažymėti, kad sunkus sveikatos sutrikdymas dažniausiai padaromas panaudojant nukentėjusiojo atžvilgiu fizinį smurtą [45; 48], todėl, analizuojant sunkų sveikatos sutrikdymą, vertėtų pabrėžti objektyviuosius fizinio smurto požymius. Fizinio smurto sąvokos samprata teisės literatūroje [12, p. 260–262; 43, p. 57–59; 13, p. 423; 42, p. 49] traktuojama gana įvairiai: 1) bet koks neteisėtas ir pavojingas tiesioginis ir išori-

nis poveikis žmogaus organizmui (gyvybei ir sveikatai), žmogaus teisėms ir laisvėms; 2) bet koks fizinės jėgos panaudojimas kito žmogaus atžvilgiu; 3) bet koks fizinis poveikis žmogui, sukeltis skausmą bei atitinkamus padarinius ir pan. Iš nurodytų fizinio smurto sąvokos sampratų matyti, kad fizinis smurtas turi būti nukreiptas prieš kitą žmogų, neteisėtai panaudojant fizinę jėgą prieš jo valią. Tokia nuostata dominuoja ir moksliniuose darbuose nurodant, kad fizinis smurtas turi būti nukreiptas į nusikalstamos veikos aukos kūną [24, p. 145]; tai veiksmai prieš kitus asmenis, jiems padarant daugiau ar mažiau sunkius kūno sužalojimus ar traumas [25, p. 1395]; tai tiesioginis ar netiesioginis veikimas, siekiant sunaikinti, sužeisti ar žaloti asmenis [26, p. 43] ir pan.

Autorės nuomone, svarbu pabrėžti, kad nagrinėjamo sunkaus sveikatos sutrikdymo aspektu fizinis smurtas panaudojamas siekiant pakenkti nukentėjusiojo sveikatai. Sveikatą galima apibrėžti kaip normalią žmogaus organizmo sistemą ir organų funkcionavimo būklę, pasireiškiančia gera žmogaus fizine ir psichine būkle, užtikrinančia jam gyvybingumą ir dvasinę gerovę [9, p. 141]. Neabejotina, kad, neteisėtais veiksmais sužalojant ar susargdinant žmogų, padaromas neigiamas poveikis jo organizmui, kurį biologiškai sudaro tikros struktūrinės dalys – organai, audiniai ir jų elementai, sujungti į vieną visumą. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas [55] nuteisė pagal BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punktą P. G. už tai, kad jis savo namuose, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarp jo ir jo žmonos V. G. kilus asmeninio pobūdžio konfliktui, sunkiai sutrikdė žmonos sveikatą, tyčia, jai vieną kartą suduodamas su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu daik-

² Taip pat ir anglų teisės literatūroje smurtas (anglų kalbos žodis *violence* į lietuvių kalbą verčiamas ir smurtas, ir prievarta) suprantamas kaip veiksmai arba žodžiai, kuriais ketinama žmonėms sukelti skausmą, padaryti žalos, juos sužeisti. Žr.: [18, p. 527]

tu į galvos sritį, padarė pastarajai kraujo iš-
lają po kietuoju galvos smegenų dangalu,
tai komplikavosi galvos smegenų koma.
Be to, ne mažiau kaip tris kartus rankomis
suduodamas V. G. smūgius į įvairias kūno
vietas padarė pastarajai kraujosruvas kai-
rės akies srityje, krūtinėje ir kakle, vertina-
mus nedideliu sveikatos sutrikdymu.

Taigi sunkūs sveikatos *sužalojimai* pa-
daromi pažeidžiant kito žmogaus kūno au-
dinių ar organų anatominių vientisumą ar jų
funkcijas mechaniniu, fiziniu ar cheminiu
poveikiu. *Mechaninis poveikis* žmogaus
sveikatai – tai bet kokios jėgos (kinetinės
energijos) panaudojimas nukentėjusiojo
kūnui. Tai būtų smūgių sudavimas nuken-
tėjusiajam rankomis, kojomis ar panaudo-
jant aštrius ar bukus įrankius; nukentėju-
siojo nustūmimas ar numetimas iš didelio
aukščio; nukentėjusiojo suspaudimas įvai-
riais mechanizmais ir priemonėmis, pan.
Fizinis poveikis žmogaus sveikatai – povei-
kis nukentėjusiajam panaudojant aukštą ar
žemą temperatūrą, elektros srovę, žemą ar
aukštą oro slėgį, spindulinę energiją ir kt.
Cheminis poveikis – sunkios žalos nuken-
tėjusiojo sveikatai padarymas panaudojant
įvairiausias nuodingas chemines medžia-
gas.

Manytina, kad sunkus sveikatos sutrik-
dymas, padarytas *sužalojant* nukentėjusįjį,
turėtų būti suprantamas kaip išorinis ar
vidinis žmogaus kūno sužeidimas, kuris
sukelia anatominius pokyčius nukentėju-
siojo organizme, dėl kurių nutrūksta ar yra
pažeidžiamos tam tikrų jo organų ar audi-
nių funkcijos. Autorės nuomone, verta pri-
tarti Lenkijos mokslininkui E. Oršanskiui
(*Orszanski*), kuris rašė, kad sunkiu kūno
sužalojimu ne tik apsunkinamas tolesnis
nukentėjusiojo gyvenimas, bet kartais jam
toliau normaliai ir įprastai gyventi tampa
tiesiog nebeįmanoma [27, p. 176].

Analizuojant baudžiamųjų bylų me-
džiagą, pastebėta, kad sunkiai sutrikdant
sveikatą, daugeliu atvejų pažeidžiamas
nukentėjusiojo kūno anatominis vientisu-
mas padarant galvos, krūtinės, pilvo su-
žalojimus, uždarus ir atvirus kaulų lūžius,
vidaus ir išorės organų plyšimus. Pavyz-
džiui, kaltinamasis A. S. buvo nuteistas pa-
gal BK 135 straipsnio 2 dalies 8 punktą už
tai, kad, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio,
pažeisdamas viešąją tvarką ir demonstruo-
damas nepagarbą aplinkiniams, viešojoje
vietoje, prie kavinės, žodinio konflikto su
M. V. metu, tyčia sudavė pastarajam vieną
smūgį peiliu į pilvo sritį, padaręs kiaury-
minę durtinę-pjautinę žaizdą pilvo dešinė-
je pusėje sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo
sveikatą [53].

Taigi sveikata dažniausiai sutrikdoma
aktyviais smurtiniais kaltininko veiksmais,
panaudojant kūno judesius, t. y. suduodant
rankomis ar kojomis smūgius arba tam
naudojant įvairios paskirties daiktus ir
priemones (pvz., lazda, akmenį, peilį) arba
kitokius duriamuosius ar pjaunamuosius
įrankius, taip pat šaunamuosius ginklus.
Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas
nuteisė R. P. už tai, kad jis sunkiai sutrikdė
R. R. sveikatą iš chuliganiškų paskatų, o
būtent: R. P. būdamas kieme priešais namą,
veikdamas kartu su ikiteisminio tyrimo
metu nenustatytais asmenimis, konflikto su
nukentėjusiuoju metu, iš chuliganiškų pas-
katų, tuo metu, kai nenustatyti asmenys,
sudavę ne mažiau kaip vienuolika smū-
gių rankomis ir kojomis nukentėjusiajam
į įvairias kūno vietas, pastarąjį pargriovė
ant žemės, padarė muštinę žaizdą ir nu-
brozdinimą viršugalvio srityje, kraujosru-
vą dešinės ausies kaušelyje, nubrozdinimą
kairio peties srityje, nugaroje, juosmens
kairėje pusėje, kraujosruvą pilvo sienos
dešinėje pusėje, paviršines žaizdas pilvo

kairėje pusėje ir dešinėje šlaunyje, ir taip nestipriai sutrikdė nukentėjusiojo sveikatą, R. P., tyrimo metu nenustatytu šaunamuuju ginklu, tyčia šovė gulinčiam nukentėjusiajam R. R. į pilvą, padarydamas pilvo sienos pakrūtinio srities šautinę žaizdą su klubinės žarnos ir pasaito pažeidimais, šitaip sunkiai sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata [54]. Be to, žala sveikatai gali būti padaroma naudojant ir nešaunamuosius ginklus bei kitus daiktus, skirtus žmogaus kūnui sužaloti (pvz., kastetą), arba panaudojant didesnio pavojaus šaltinius (pvz., sukeliant gaisrą, užnuodijant vandenį, įjungiant elektros srovę).

Verta atkreipti dėmesį ir į tai, kad Lietuvos teismų praktikos analizė [46; 47; 49] rodo, jog sunkus sveikatos sutrikdymas dažniausiai padaromas kaltininkui panaudojant fizinę jėgą, t. y. sumušant rankomis ar kojomis, taip pat buitinius įrankius ir priemones – peilius, kirvius ir pan. Pažymėtina, kad pagal BK 135 straipsnio nuostatas žmogaus kūno anatominio vientisumo pažeidimas nėra būtinas sunkaus sveikatos sutrikdymo požymis ir yra reikšmingas tik tokiais atvejais, pavyzdžiui, kai dėl akies išmušimo nukentėjusysis netenka regos, ir pan.

Kalbant apie kitą analizuojamos nusikalstamos veikos objektyvųjų požymių – *susargdinimą*, akivaizdu, kad pagal Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėse [3] duotą apibrėžimą, jis padaromas sutrikdant kito žmogaus organizmo funkcijas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos, pavyzdžiui, atliekant medicininius bandymus su nukentėjusiuoju be jo sutikimo, melagingai pranešant nukentėjusiajam žinią apie tariamą jo vaikų ar tėvų netikėtą mirtį, dėl ko nukentė-

jusysis patiria psichinę traumą ir sunkiai suserga, ir pan. Būtent tokiais atvejais nukentėjusysis gali būti sunkiai susargdintas panaudojant *psichinį poveikį*, kuris turėtų būti suprantamas kaip poveikis nukentėjusiajam, turintis įtakos jo psichikai ir padarantis sunkią žalą jo sveikatai. Nukentėjusiojo susargdinimas panaudojant psichinį poveikį reiškia, kad žmogaus organizme įvyksta patologinių pokyčių, pasireiškiančių žalingais psichofiziologiniais procesais, kuriuos sukelia labai stiprūs psichiniai išgyvenimai, emocinis šokas, ūminis stresas ir pan. Mokslinėje literatūroje [16, p. 374–382; 37, p. 309–342; 11, p. 129–137] nurodoma, kad dėl psichinės traumos nukentėjusysis dėl didelio streso gali būti paralyžuotas, prarasti kalbą, klausą, susirgti epilepsija ar sunkia psichikos liga ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad susargdinimas nuo sužalojimo gali skirtis objektyviaisiais veikimo ar neveikimo požymiais, nes susargdinti nukentėjusįjį galima ir nesmurtiniu poveikiu, neatliekant tam tikrų pareigų, tačiau turint galimybę jas atlikti, pavyzdžiui, nesigydomas ir taip užkrečiant žmogų liga, ir pan. Tokie atvejai paprastai vadinami nukentėjusiojo susargdinimu panaudojant biologinį poveikį. *Biologinis poveikis* analizuojamos nusikalstamos veikos aspektu turėtų būti suprantamas kaip nukentėjusiojo užkrėtimas įvairiausios kilmės patogeniniais mikrobais, bakteriniais toksinais, dėl kurių sutrinka normali žmogaus organizmo veikla. Dažniausiai kitą žmogų susargdina pats kaltininkas, tačiau tokiam tikslui pasiekti gali būti panaudojami ir gyvūnai (pvz., nuodingi ropliai, vorai ir kt.), mažamečiai vaikai (pvz., duodant jiems degių medžiagų ir sukurstant mažametį uždegti namuose laužą, kai užmiega tėvai, ir pan.) ar psichiškai nesveikas

žmogus, su kurio pagalba padaroma analizuojama nusikalstama veika. Sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas ir kaltininkui priverčiant nukentėjusįjį atlikti tokius veiksmus, kuriais padaroma žala jo paties sveikatai. Viena vertus, galima teigti, kad priemonės ir būdai (tik tais atvejais, kai būdas nėra sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis), kuriais padaroma žala kito žmogaus sveikatai, kvalifikuojant šią nusikalstamą veiką neturi reikšmės, kita vertus, nusikalstamam sumanymui įgyvendinti pasirinktos priemonės ir būdai gali turėti įtakos skiriant bausmę.

Minėta, kad didelė žala kito žmogaus sveikatai gali būti padaryta kaltininkui naudojant ne vien savo kūno judesius, bet ir panaudojant išorines jėgas – įvairius mechanizmus, gamtos ar kitų žmonių fizines jėgas. Galutiniu sunkaus sveikatos sutrikdymo veikimo momentu turėtų būti pripažįstamas nusikalstamų padarinių, tai yra žalos kito žmogaus sveikatai, atsiradimo momentas.

3. Nusikalstamas neveikimas sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje

Minėta, kad žmogaus sveikata gali būti sunkiai sutrikdyta ne tik veikiant, bet ir neveikiant. Teisės literatūroje nurodoma, kad neveikimas yra pasyvus žmogaus elgesys, sukeliantis ar galintis sukelti išoriniame pasaulyje tam tikrus pakitimus [7, p. 174]. Teisingai pažymėjo V. Piesliakas, kad iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, jog nepateisinama bausti žmogų už neveikimą, nes jis gali teisintis nieko nepadaręs, o buvo nubaustas. Tačiau gyvenimo realijos rodo, kad neveikimas neveikimui nelygu, nes „Vienas dalykas, kai asmuo nieko

neveikia, vienas būdamas kambaryje, visai kitas dalykas asmens neveikimas, kai šalia yra kitas žmogus, kurio sveikatai ar gyvybei, t. y. baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms, gresia pavojus“ [29, p. 262]. Neveikimas nuo veikimo skiriasi faktine žmogaus kūno padėtimi išoriniame pasaulyje, nes bet koks žmogaus kūno judesys sukelia veikimą, o susilaikymas nuo kūno judesio – neveikimą. Taigi akivaizdu, kad neveikimas nuo veikimo skiriasi fiziniaisiais dalykais (plačiau apie tai žr.: [38; 41; 35]). Esant neveikimui, žmogaus kūno fizinės jėgos yra ramybės būsenos, o žmogus privalėjo panaudoti savo fizines jėgas, kad užkirstų kelią atsirasti sunkių padarinių nukentėjusiojo sveikatai. Neveikimo pavojingumas pasireiškia tuo, kad šia veikos forma, kaip ir veikimu, kėsiniasi į baudžiamojo įstatymo saugomą žmogaus sveikatą. Akivaizdu, kad nusikalstamas neveikimas – privalomų kaltininkui veiksmų neatlikimas, kai konkretaus žmogaus sveikatai yra iškilęs pavojus, t. y. atsiradusi nepageidaujama padarinių grėsmė.

Panašiai neveikimas suprantamas ir užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje, pavyzdžiui, Švedijos baudžiamojoje teisėje neveikimas apibrėžiamas kaip nevykdymas pareigos, kylančios iš įstatymo ar sutarties bei nepašalinimas paties kaltininko ankstesniais veiksmais sukulto pavojaus įstatymo saugomoms vertybėms [34, p. 455–456]. Vokietijos BK 13 straipsnyje nurodoma, kad neveikimas bus tik tada, kai asmuo turėjo teisinę pareigą neleisti atsirasti padarinių ir kai neveikimas atitinka veikiant padaryto nusikaltimo sudėties požymius [4]. Atkreiptinas dėmesys, kad sunkus sveikatos sutrikdymas, numatytas Švedijos BK II dalies 3 skyriaus 6 straipsnio 1 dalyje, Vokietijos BK 226 straipsnio

2 dalyje ir 227 straipsnyje, Rusijos BK 111 straipsnyje ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, gali būti padaromas ne tik aktyviais kaltininko veiksmais, bet ir neveikiant (plačiau apie tai žr.: [24; 34; 38; 41]). Sunkų sveikatos sutrikdymą neveikiant gali padaryti kaltininkas, kuris, nevykdydamas savo pareigos ir turėdamas realią galimybę ją vykdyti, t. y. atlikti tam tikrus veiksmus, skirtus kito žmogaus sveikatai išsaugoti, tokia galimybe nepasinaudoja ir tų veiksmų neatlieka (pvz., neduoda maisto, neslaugo ligonio ir pan.). Neveikimo atveju kaltininkas fiziniu požiūriu neatlieka tokių kūno judesių, kuriuos jis atitinkamomis aplinkybėmis privalėjo ir galėjo padaryti.

Baudžiamoji atsakomybė už neveikiant padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą kyla tik tada, kai nustatomos dvi neveikimo sąlygos: 1) pareiga veikti ir 2) galimybė veikti. Teisės teorijoje teisinė pareiga apibrėžiama kaip teisės normoje numatytas teisinių santykių dalyvio privalomo elgesio matas [32, p. 215–216]. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės literatūroje prievolė atlikti tam tikrus veiksmus dažniausiai apibrėžiama kaip: 1) įstatymo ar kito norminio akto reikalavimai; 2) prisiimti įsipareigojimai pagal darbo ar kitą sutartį; 3) ankstesni kaltininko veiksmai, dėl kurių kiti asmenys pateko į pavojingą padėtį ir todėl būtina užkirsti kelią galimiems padariniams atsirasti [28, p. 6] ir t. t. Pabrėžtina, kad baudžiamoji atsakomybė galima tik už teisinės pareigos veikti neatlikimą. Kita vertus, nors įpareigojimai asmeniui veikti tam tikru būdu dažniausiai būna numatyti kituose įstatymuose, pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė išskyla tik tais atvejais, kai įstatymų leidėjas tam tikros pareigos nevykdymą pripažįsta nu-

sikalstama veika. Neabejotina, kad pareiga veikti kyla iš tam tikrų reikalavimų, kurie visada turi būti aiškūs ir tiksliai nustatyti, nes būtų neteisinga iš žmogaus reikalauti daugiau, negu jis buvo įpareigotas. Ypačinga asmens pareiga apsaugoti tam tikras vertybes atsiranda tada, kai jis turi ar naudoja didesnio pavojaus šaltinius. Žmogus, turintis šunį ar kitą gyvūną, galintį sukelti pavojų atsitiktinio žmogaus sveikatai, privalo užtikrinti kitų žmonių saugumą, nes priešingu atveju, pavyzdžiui, už šuns praeiviui padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą apkandžiojant jo kūną, šuns savininkas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už tyčinį ar neatsargų sunkų sveikatos sutrikdymą. Antroji neveikimo sąlyga – galimybė veikti – turėtų būti suprantama kaip kaltininko galėjimas konkrečiomis aplinkybėmis atlikti tam tikrus veiksmus, dėl kurių būtų išvengta žalos sveikatai padarymo. Kita vertus, galimos situacijos, kai asmuo suvokia turįs pareigą veikti atitinkamu būdu, tačiau dėl objektyvių, nuo jo nepriklausančių priežasčių to negali padaryti. Manytina, kad tokiais atvejais, kai nustatoma, jog asmuo, turintis pareigą veikti, neturėjo *realios* galimybės veikti, baudžiamoji atsakomybė už neveikiant padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą kilti negali.

Pažymėtina, kad neveikimas yra sąmoningas ir valingas asmens elgesys. Tai reiškia, kad asmuo suvokia tam tikromis aplinkybėmis turįs galimybę veikti ir privalo atitinkamai veikti. Todėl, autorės nuomone, siekiant kaltininką patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 135 straipsnį už neveikiant padarytą sunkų kito žmogaus sveikatos sutrikdymą, labai svarbu nustatyti kaltininko tyčią neveikimo ir atsiradusių padarinių atžvilgiu, t. y.

įrodyti, kad kaltininkas suvokė savo neveikimo pavojingą pobūdį, numatė galimus padarinius ir jų norėjo arba, jei ir nenorėjo, tai sąmoningai leido jiems atsirasti. Be to, būtina pabrėžti, kad, traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėm už neveikimą, būtina nustatyti neveikimo pradžią ir pabaigą. Tai atliekant, „<...> turi būti atsižvelgiama į tris aplinkybes: 1) asmens pareigos daryti atitinkamus veiksmus atsiradimo momentą; 2) asmens galimybę esamomis sąlygomis padaryti šiuos veiksmus; 3) veiksmų, kuriuos asmuo privalėjo padaryti, neatlikimo momentą“ [5, p. 90]. Atkreiptinas dėmesys, kad už panašias nusikalstamas veikas numatyta baudžiamoji atsakomybė ir pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, BK 144 straipsnyje numatyta atsakomybė už palikimą be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei, todėl neveikiant padaryta žala žmogaus sveikatai ne visada kvalifikuojama pagal BK straipsnius, nustatančius atsakomybę už sveikatos sutrikdymus.

Išvados

Lietuvos baudžiamojo įstatymo leidėjas, konstruodamas sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, šios nusikalstamos veikos objektyviają pusę apibūdina pavojinga veika (veikimu arba neveikimu), nusikalstamais padariniais, t. y. žala kito žmogaus sveikatai ir priežastiniu kaltininko veikos ir atsiradusių padarinių ryšiu. Taigi išoriškai sunkus sveikatos sutrikdymas pasireiškia neteisėtu žmogaus elgesiu ar konkrečiu poelgiu, kuris apibrėžiamas kaip uždraustas baudžiamojo įstatymo, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje.

Kiekviena nusikalstama veika apima dvi žmogaus elgesio raiškos formas: akty-

viają (veikimą) ir pasyviają (neveikimą). Veikimas, kaip pagrindinė kiekvienos nusikalstamos veikos padarymo forma, sunkaus sveikatos sutrikdymo požiūriu pasireiškia padarant įvairius veiksmus, kuriais kėsinamasi į nukentėjusiojo sveikatą. Veikimas gali būti padaromas tik vienu žmogaus kūno judesiu arba visuma jo kūno judesių, tačiau pabrėžtina, kad baudžiamuoju teisiniu aspektu reikšmingi tik tokie žmogaus kūno judesiai, kuriuos lemia jo sąmonė ir valia.

Pagal BK 135 straipsnio nuostatas sutrikdyti žmogaus sveikatą galima nukentėjusįjį 1) *sužalojant* arba 2) *susargdinant* ir tai gali būti padaroma tiek veikiant, tiek neveikiant. Sunkus sveikatos sutrikdymas, padarytas *sužalojant* nukentėjusįjį, turėtų būti suprantamas kaip išorinis ar vidinis žmogaus kūno sužeidimas, kuris sukelia anatominių pokyčių nukentėjusiojo organizme, dėl kurių nutrūksta ar yra pažeidžiamos tam tikrų jo organų ar audinių funkcijos. Kitas sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyvusis požymis – *susargdinimas*, padaromas sutrikdant kito žmogaus organizmo funkcijas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos.

Baudžiamoji atsakomybė už neveikiant padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą kyla tik tada, kai nustatomos dvi neveikimo sąlygos: 1) asmens pareiga veikti ir 2) asmens galimybė veikti.

Neveikimas yra sąmoningas ir valingas asmens elgesys. Tai reiškia, kad asmuo suvokia, jog tam tikromis aplinkybėmis jis turi galimybę veikti ir privalo atitinkamai veikti. Todėl, manytina, kad, siekiant kaltininką patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 135 straipsnį už neveikiant padarytą sunkią žalą kito žmogaus sveika-

tai, labai svarbu nustatyti kaltininko tyčią neveikimo ir atsiradusių padarinių atžvilgiu, t. y. įrodyti, kad kaltininkas suvokė savo neveikimo pavojingą pobūdį, numatė galimus padarinius ir jų norėjo arba, jei ir nenorėjo, tai sąmoningai leido jiems atsirasti.

Konstatuotina, kad teismų praktikos analizė baudžiamosiose sunkaus sveikatos

sutrikdymo byloje, leidžia teigti, jog daugeliu atvejų objektyvųjį sunkaus sveikatos sutrikdymo požymį – veiką apibūdina aktyvus ir pavojingas kaltininko elgesys, turint tikslą sutrikdyti gyvybiškai svarbių nukentėjusiojo kūno organų ar audinių funkcijas arba pažeisti anatominę integritumą.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. V - 298/158/A1 - 86 „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių“. *Valstybės žinios*, 2003, nr. 52-2357.
4. *Уголовный кодекс ФРГ*. Москва: Зерцало, 2000.

Specialioji literatūra

5. ABRAMAVIČIUS, Armanas, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
6. ABRAMAVIČIUS, Armanas, et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2001.
7. ABRAMAVIČIUS, Armanas, et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Antras papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 1998.
8. AMBRAMAVIČIUS, Armanas; BARANSKAITĖ, Agnė; MILINIS, Albertas. Probleminiais žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3).
9. ALIUKONIENĖ, Rita. Nusikaltimų žmogaus sveikatai samprata. In *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Vilnius: UAB „Draugų studija“, 2012.

10. BARANSKAITĖ, Agnė; PRAPIESTIS, Jonas. *Sterbehilfe. Fundamental Rights in Europe and North America*. Supplement 13 „Lithuania“, B I. Edited by Universitat Osnabruck, Germany. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008.
11. BILIKIEWICZ, T. *Psychiatria kliniczna*. Warszawa. Panstwowy Zaklad Wydawn. Lekarskich, 1969.
12. BLACHUT, J.; GABERLE, A.; KRAJEWSKI, K. *Kryminologia*. Gdansk, 2000.
13. BOCK, M. *Kriminologie*. Munchen: Verlag, Franz, Vahlen, 2000.
14. CARD, Richard. *Criminal law. Twelfth edition*. London, Dublin, Edinburgh: Card, Cross & Jones, 1992.
15. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Lietuvių kalbos instituto IV leidimas. Vilnius: Mokslo enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
16. DANILEVIČIŪTĖ, Vita. Reakcija į sunkų stresą ir adaptacijos sutrikimai. In DEMBINSKAS, A., et al. *Psichiatrija*. Vilnius: „Vaistų žinios“, 2003.
17. DAPŠYS, Antanas; SAKALAUŠKAS, Gintautas. *Smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos teisiniai aspektai*. Vilnius: Teisės institutas, 2005.
18. *Dictionary of Law. Fifth edition*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
19. DRAKŠAS, Romualdas. Specialieji baudžiamosios atsakomybės principai. In *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
20. GASTON, S.; GEORGES, L.; BERNARD, B. *Droit penal general*. Paris, 1992.
21. JATKEVIČIUS, Antanas. *Nepilnamečių smurtinio nusikalstamumo prevencija*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas, 2003.

22. JUSTICKIS, Viktoras. *Kriminologija. 1 dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
 23. KAISER, G. *Kriminologie*. Heidelberg: Muller Verlag, 1996.
 24. KURZINGER, J. *Gewaltkriminalitat*. Heidelberg, 1995.
 25. MERLE, R.; VITU, A. *Traite de droit criminel, droit penal special*. Paris, 1982.
 26. NIEBURG, H. L. Uses of Violence. *Journal of Conflict Resolution*. Mart, 1963, vol. VII–I.
 27. ORSZANSKI, E. Uwagi do orzecznictwa sądowego – lekarskiego w przypadkach ciężkich rozstrojow zdrowia. *Lekarz Wojskowy*, 1978, Nr. 3–4.
 28. PAVILONIS, Vladas. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus (teorija ir praktika). *Justicija*. 1997, Nr. 1.
 29. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
 30. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008.
 31. ROBINSON, Paul H. *Fundamentals of Criminal Law*. Boston, Toronto, 1998.
 32. VANSEVIČIUS, Stasys. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
 33. VERŠEKYS, Paulius. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 2012, t. 82.
 34. WENNBORG, S. *Swedish criminal law*. Stockholm, 1993.
 35. WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
 36. ŽUKAUSKIENĖ, Rūta. *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
 37. АВДЕЕВ, М. И. *Судебная медицина*. Москва: Медицина, 1969.
 38. БОЙКО, А. И. *Преступное бездействие*. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
 39. ГАУХМАН, Л. *Насилие как средство совершения преступления*. Москва: Юридическая литература, 1974.
 40. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Объективная сторона преступления*. Москва: Госюриздат, 1960.
 41. ТЕР-АКОПОВ, А. А. *Бездействие как форма преступного поведения*. Москва: Юридическая литература, 1980.
 42. ШАРАПОВ, Р. *Физическое насилие в уголовном праве*. СПб: Юридический центр Пресс, 2001.
 43. ШНАЙДЕР, Г. Й. *Криминалогия*. Москва: Университет, 1994.
- Teismų praktika**
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcija), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*, 2005, nr. 1-7.
 45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje. Nr. 2K-73/2013.
 46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21/2013.
 47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-605/2012.
 48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2012.
 49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-522/2012.
 50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2012.
 51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2012.
 52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-613/2011.
 53. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-320/2012.
 54. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-126-648/2013.
 55. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gegužės 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-124/2012.

THE CONDUCT AS THE STRUCTURAL COMPONENT OF THE *ACTUS REUS* OF SEVERE HEALTH IMPAIRMENT

Rita Aliukonienė

S u m m a r y

The introductory part of the article indicates, that *severe health impairment*, comparing it to the other crimes against human, according to its nature and caused consequences, is one of the most serious and dangerous crimes. Factually more dangerous crimes than *severe health impairment* are only crimes against human life. The extraordinary dangerousness of *severe health impairment* is determined by its *actus reus* and *mens rea* – the components, which content causes a lot of discussions in the field of theory and jurisprudence of Criminal Law.

The main object of the research is the detailed analysis of the conduct, as the structural component of the *actus reus* of *severe health impairment*. In the first part of the article the conception of the conduct, as the main feature of analyzed crime, is being re-

viewed. As *severe health impairment* can be committed both by an act and omission, the next part of the article reviews these both forms of the criminal conduct by emphasizing their theoretical and practical issues. In the end of the article the conclusions are drawn, that under the Article 135 of the Criminal Code, *severe health impairment* can be committed by causing (by an act or omission) bodily harm or an illness to a victim. Moreover, under the analysis of courts jurisprudence in criminal cases on *severe health impairment*, there are being emphasized, that criminal conduct of *severe health impairment* is often characterized as a dangerous behaviour of the offender with the aim of disrupting the functions of victim's vital body organs or tissues, or damaging their anatomical integrity.

Įteikta 2013 m. kovo 3 d.

Priimta publikuoti 2013 m. kovo 21 d.